



## Pule'anga 'o Tonga

FAKAMATALA FAKAKOLO KI HE KOLO KO **TAFABI**.

**"TUKU ATU 'O E FAKAMATALÁ KI HE TOKO TAHA KOTOA"**

VĀHENGA NIUATOPUTAPU

Tafahi



### Legend

- Falehau
- Hihifo Ntt
- Tafahi
- Vaipoa



Tonga Statistics Department  
P.O. Box 149  
Nukuálofa ,  
Kingdom of Tonga  
**Website:** <https://tongastats.gov.to>  
**Email:** dept@stats.gov.to

## Kanotohi

Talateu.....	1
Ko e kakai' mo honau tu'unga fakatemokalafi'.....	1
Kakai 'oku faingata'a'ia'.....	6
Huhu malu'i Koviti 19 pea mo hono 'uhinga 'o e 'ikai ke huhu malu'i ai.....	7
To'onga mo'ui 'a e kakai'.....	7
Lesisita fili'.....	9
Kakai' mo e ma'u ngāue'.....	10

## Lisi 'o e Ngaahi Tēpile'

Tēpile 1: Tokolahi 'o e kakai mo e lahi 'a e ápi nofoángá 'i he kolo' ni 2021, 2016, 2011 .....	1
Tēpile 2: Tokolahi 'o e kakai' 'i he feitu'u na'e fanau'i ai kinautolu'.....	2
Tēpile 3: Tokolahi 'o e kakai' mo honau tu'unga fakamali' .....	2
Tēpile 4: Tokolahi 'o e kakai' mo 'enau tui fakalotu/siasi' .....	2
Tēpile 5: Tokolahi 'o e kakai fefine mo e tangata mo honau ta'u motu'a' .....	3
Tēpile 6: Tokolahi 'o e kakai fefine mo e tangata 'oku nau 'i he ako' .....	4
Tēpile 7: Tokolahi 'o e kakai ta'u 10 ki 'olunga 'oku nau ngāue'aki 'a e 'initaneti' mo e feitu'u'.....	4
Tēpile 8: Tokolahi 'o e kakai 'i he ta'u 10 ki 'olunga, 'oku nau ngāue'aki 'a e telefoni to'oto'o' ki he 'initaneti'pea mo e taumu'a hono ngae'aki e 'initaneti' .....	5
Tēpile 9: Tokolahi 'o e kakai 'i he ta'u 2 pe lahi ange 'oku nau faingata'a'ia.....	6
Tēpile 10: Huhu malu'i Koviti 19 mo e 'uhinga 'o e 'ikai ke huhu malu'i.....	7
Tēpile 11: Tokolahi 'o e ma'u Kava - Tonga' 'i he ta'u 10 pe lahi ange.....	7
Tēpile 12: Tokolahi 'o e ma'u Kava mālohi' 'i he ta'u motu'a 'o e ta'u 10 pe lahi ange.....	8
Tēpile 13: Tokolahi 'o e kakai ifi sikaleti' 'i he ta'u motu'a 'o e ta'u 10 pe lahi ange.....	8
Tēpile 14: Tokolahi ó e kakai ifi tapaka-Tonga' 'i he ta'u 10 pe lahi ange' .....	9
Tēpile 15: Tokolahi 'ó e kakai tangata mo e fefine 'i he ta' u 21 pe lahi ange ne nau lesisita fili pea mo e 'uhinga na' e 'ikai kenau lesisita fili.....	9
Tēpile 16: Tokolahi 'o e kakai ta'u 15 ki 'olunga mo 'enau ngāue lolotonga.....	10
Tēpile 17: Kātoa 'o e ma'u ngāue mo e 'ikai ha ngāue 'i he ta'u 15 ki 'olunga.....	10
Tēpile 18: To'utupu ma'u ngāue mo e 'ikai ma'u ngāue.....	10
Tēpile 19: Tokolahi 'o e kakai ta'u 15 ki 'olunga mo honau lakanga ngāue.....	11
Tēpile 20: Polokalama Ngae Fakataimí ki Tu'apule'anga .....	11
Tēpile 21: Tefito'i ma'u'anga pa'anga 'o e 'ápi nofo'anga .....	12
Tēpile 22: Ko e pa'anga ma'u pe foaki mai mei tu'apule'anga mo fakalotofonua ki he ngaahi 'api .....	12
Tēpile 23: Founga hono ma'u 'o ha kelekele pe 'api nofo'anga .....	12
Tēpile 24: Ko e lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga' mo e naunau 'oku langa'aki 'a e fale'.....	13
Tēpile 25: Ma'u'anga vai inu .....	13
Tēpile 26: Fa'ahinga 'o e falemālōlō mo honau tu'u'anga 'i he 'api nofo'anga'.....	14
Tēpile 27: Ma'u'anga ivi feime'atokoni 'i he 'api nofo'anga' pea mo hono tu'u'anga'.....	14
Tēpile 28: Kato ke mo'ui 'aki 'e he 'api ni he houa 'e 72.....	15
Tēpile 29: Lahi 'o e ngaahi 'api 'oku nau ngāue'aki e founga hono faka'auha 'o e veve' .....	15
Tēpile 30: Ko e ngaahi koloa pe naunau 'i he 'api nofo'anga' .....	15

## Lisi 'o e Ngaahi Fakatātā

Fakatataa 1: Pēsēti 'o e tokolahi 'o e kakai mo 'enau tui fakalotu pe siasi.....	3
Fakatataa 2: Pēseti 'o e founga hono ma'u 'o ha 'api .....	13

## Talateu

Ko e fakamatala fakakolo ko 'eni', 'oku ne fakatahataha'i 'a e ngaahi fakamatala mahu'inga na'a mou tuku mai ki he Potungāue Sitetisitika 'a Tonga', lolotonga 'a hono fakahoko 'o e Tohi Kakai fakamuumui taha', 'i he ta'u 2021. Ko e ngaahi fakamatala ne mou vahevahemai', **ko e koloa mahu'inga mo fisifisimu'a ia ki he Potungāue pea mo e fonua'**. Ko e ngaahi fakamatalala' ni 'oku tokoni lahi ia ki he ngaahi palani fakamāmani lahi, mo e taumu'a fakalakalaka tu'uloa' (SDG) kae'uma'ā 'a e ngaahi kaveinga ngāue 'i he Palani Fakalakalaka Fakafonua 'a Tonga' II (TSDF II).

'Oku 'ikai ko ia pē, ka 'oku toe tokoni lahi foki 'a e ngaahi fakamatala na'a mou vahevahemai' ki hono a'usia 'o e ngaahi taumu'a ngāue 'a e Potungāue Sitetistika 'a Tonga'; 'o kau ki ai hono "a'usia 'o ha tu'unga 'oku laulōtahā; pea ke falala'anga mo tonu 'a e ngaahi fakamatala 'oku tuku atu mei he potungāue". Ko ia, 'oku matu'aki tokoni 'aupito 'a e ngaahi fakamatala kuo mou 'oma'i, ki hono fatu mo lalanga 'o e ngaahi tu'utu'uni ngāue 'a e pule'anga' mo e fonua' fakalūkufua foki.

### FAKAMATALA FAKAKOLO KI HE KOLO KO TAFAHİ

Hingoa 'o e vāhenga':	Niuatoputapu
Hingoa 'o e vahefonua':	Ongo Niua
Hingoa 'o e vāhenga fili' :	Ongo Niua 17

## Ko e kakai' mo honau tu'unga fakatemokalafi'.

Ko e koloa mahu'inga taha 'o ha fonua ko hono kakai ' he ko kinautolu 'oku nau tokoni ki hono langa fakalakalaka faka'ekonomika 'o e fonua ko ia. 'I he'ene pehē', 'oku tuku atu ai 'a e ngaahi fakamatala' ni fekau'aki mo e tokolahī 'o e kakai' mo honau tu'unga fakatemokalafi koe'uhī ke 'ilo mo ma'u tatau ki ai 'a e tokotaha kotoa 'i he kolo ni.

**Tēpile 1: Tokolahī 'o e kakai mo e lahi 'a e ápi nofo'anga 'i he kolo' ni 2021, 2016, 2011.**

1.1: Tokolahī 'o e kakai tangata' mo e fefine'		Tokolahī e kakai		
		2021	2016	2011
Kātoa		28	31	43
Tangata		14	16	23
Fefine		14	15	20
'Avalisi e tokolahī e kakai tangata' ki he kakai fefine 'e toko 100 kotoa pē.		100	107	115
1.2: Ngaahi 'api nofo'anga		Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga 'i he 2021		
Kātoa			20	
'Api nofo'anga 'oku nofo'i			8	
'Api nofo'anga 'ikai nofo'i			12	
'Avalisi 'o e tokolahī 'i he 'api nofo'anga			4	

Ko e tokolahī 'o e kakai na'e nofo 'i he kolo' ni 'i he Tohi Kakai 'o e 2021 na'e fe'unga mo e toko 28, ko e holo'aki ia 'a e toko 3 mei he Tohi Kakai 'o e 2016 pea holo'aki 'a e toko 15 mei he Tohi Kakai 'o e 2011. Mei he ngaahi ta'u ko ia 'na'e hā 'a e tokolahī ange 'a e kakai fefine 'i he kakai tangata (Tēpile 1.1).

Ko e ngaahi 'api nofo'anga fakakātoa foki 'e 8 na'e nofo'i, pea ko e 'api nofo'anga leva 'e 12 na'e 'ikai nofo'i. 'Oku fakafuofua leva ki he toko 4 'a e 'avalisi 'o e tokolahi 'oku nofo 'i he 'api nofo'anga (Tepile 1.2).

#### **Tēpile 2: Tokolahi 'o e kakai' 'i he feitu'u na'e fanau'i ai kinautolu'.**

Kolo 'o e fa'ē he taimi ne fanau'i ai ha tokotaha	Tokolahi e kakai
Kātoa	<b>28</b>
Tafahi	6
Ngaahi kolo kehe 'i Tonga' ni	22
Ngaahi fonua muli	-

Ko e tokolahi taha 'o e kakai' na'e fanau'i kinautolu 'i he ngaahi kolo kehe pe 'i Tonga ni, 'a ia ko e toko 22. Ko e toko 6 leva ne fanau'l 'i Tafahi ni'.

#### **Tēpile 3: Tokolahi 'o e kakai' mo honau tu'unga fakamali'.**

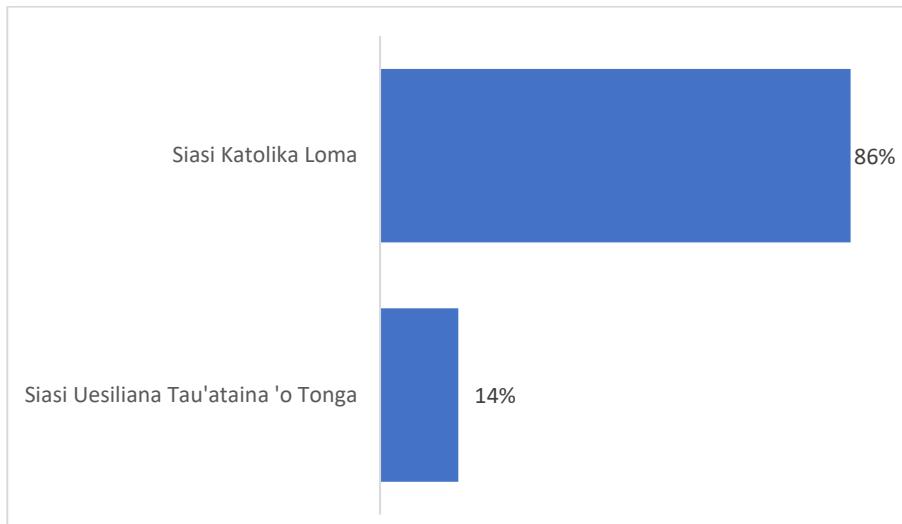
Tu'unga fakamali	Tokolahi e kakai
Kātoa	<b>28</b>
Mali	16
Te'eki Mali	12
Nonofo fakamali	-
Uitou	-
Mavae mo e mali	-
Vete mali	-

Ko e tokolahi taha 'o e kakai' ko e ni'ihi kuo nau 'osi mali 'a ia ko e toko 16 pea hoko hake ki ai ko kinautolu ko ia na'e te'eki mali 'a ia ko e toko 12.

#### **Tēpile 4: Tokolahi 'o e kakai' mo 'enau tui fakalotu/siasi'.**

Lotu/ Siasi	Tokolahi e kakai
Kātoa	<b>28</b>
Siasi Katolika Loma	24
Siasi Uesiliana Tau'ataina 'o Tonga	4

**Fakatataa 1: Pēsēti 'o e tokolahi 'o e kakai mo 'enau tui fakalotu pe siasi.**



Ko e tokolahi taha 'o e kakai' na'a nau kau ki he Siasi Katolika Loma 'a ia koe toko 24, pea hoko hake ki ai 'a kinautolu 'oku nau kau ki he Siasi Uesiliana Tau'ataina 'o Tonga ko e toko 4.

**Tēpile 5: Tokolahi 'o e kakai fefine mo e tangata mo honau ta'u motu'a'.**

Tokolahi 'o e kakai' mo honau ta'u motu'a'	Kātoa	Tangata	Fefine
Kātoa	28	14	14
Si'i hifo he ta'u 1	-	-	-
Ta'u 1 - 4	3	1	2
Ta'u 5 - 9	5	3	2
Ta'u 10 - 14	-	-	-
Ta'u 15 - 19	1	-	1
Ta'u 20 - 24	3	1	2
Ta'u 25 - 29	3	1	2
Ta'u 30 - 34	-	-	-
Ta'u 35 - 39	1	-	1
Ta'u 40 - 44	2	2	-
Ta'u 45 - 49	-	-	-
Ta'u 50 - 54	2	1	1
Ta'u 55 - 59	3	2	1
Ta'u 60 - 64	2	1	1
Ta'u 65 - 69	2	1	1
Ta'u 70 pe lahi ange	1	1	-

Ko e tokolahi taha 'o e kakai' 'a ia ko e toko 5 ko e longa'i fanau mei he ta'u 5 - 9, 'o tokolahi taha ange pe 'a e fanau tangata 'i he fanau fefine'. Ko e kulupu tokosi'i taha leva ko e fanau 'oku 'i he ta'u 15-19, 'a ia ko e toko 1, ta'u 35 ki he 39 ko e toko 1 mo e ta'u 70 pe lahi ange ko e toko 1. Na'e tokolahi ange foki 'a e kakai tangata kuo nau 'ausia 'a e ta'u 70 pe lahi hake' 'i hono fakahoa ki he kakai fefine.

**Tēpile 6: Tokolahi 'o e kakai fefine mo e tangata 'oku nau 'i he ako'.**

Fānau aka lolotonga mo honau ta'u motu'a	Kātoa	Tangata	Fefine
Kātoa	6	3	3
Ta'u 5 - 9	5	3	2
Ta'u 10 - 14	-	-	-
Ta'u 15 - 19	1	-	1
Ta'u 20 - 24	-	-	-
Ta'u 25 - 29	-	-	-
Ta'u 30 - 34	-	-	-
Ta'u 35 pe lahi ange	-	-	-

Ko e tokolahi taha 'o e fanau ne 'osi lesisita ki he ako ' ko e fanau 'e toko 5 'a ia 'oku nau 'i he ta'u motu'a 'o e ta'u 5-9, ko e tokolahi taha ai ko e fanau tangata 'e toko 3 pea mo e fanau fefine' 'e toko 2. Ko e kulupu tokosi'i taha leva 'oku kei aka' ko e toko 1 mei he ta'u motu'a 'o e ta'u 15 - 19.

**Tēpile 7: Tokolahi 'o e kakai ta'u 10 ki 'olunga 'oku nau ngāue'aki 'a e 'initaneti' mo e feitu'u'.**

Malava ngāue'aki 'a e 'initaneti'	Kātoa	Tangata	Fefine
Kātoa	20	10	10
'Ikai	7	4	3
'Io	13	6	7
<b>Feitu'u 'oku ngāue'aki ai e 'initaneti'</b>			
'Api nofo'anga	13	6	7
Fale 'Initaneti	-	-	-
'Api kehe	-	-	-
Ngāue'anga	-	-	-
'Apiako	-	-	-
Feitu'u makehe	-	-	-

Ko e tokolahi taha 'o e kakai' ko e toko 13, ko e fa'ahinga 'oku nau malava ke ngae'aki e 'initaneti, 'o lahitaha pe ko e ngae'aki mei honau ngaahi 'api nofo'anga (13). Ko e toenga leva 'o e kakai' ko e toko 7 na'e 'ikai ke nau malava ke ngae'aki 'a e 'initaneti.

**Tēpile 8: Tokolahi ‘o e kakai ‘i he ta’u 10 ki ‘olunga, ‘oku nau ngāue’aki ‘a e telefoni to’oto’o’ ki he ‘initaneti’pea mo e taumu’a hono ngaue’aki e ‘initaneti.**

Ngāue’aki ha telefoni to’oto’o.	Kātoa	Tangata	Fefine
Kātoa	20	10	10
‘Ikai	3	1	2
‘Io	17	9	8
‘Io ngauē’aki TCC	17	9	8
‘Io ngauē’aki Digicel	-	-	-
‘Io ngauē’aki fakatouōsi áe TCC mo e Digicel	-	-	-
<b>Malava ma'u ha ‘initaneti he telefoni to’oto’o’</b>			
‘Ikai	3	2	1
‘Io	14	7	7
‘Io ngauē’aki TCC	14	7	7
‘Io ngauē’aki Digicel	-	-	-
‘Io ngauē’aki fakatou’osi TCC mo e Digicel	-	-	-
<b>Taumu’a ‘o e ngāue’aki e ‘initaneti’ he telefoni to’oto’o’</b>			
Fakaako	1	1	-
Mītia Fakasōsiale	13	6	7
Fakangaue pe fakapisnisi	-	-	-
Tanaki Fakamatala	-	-	-
Fetu’utaki	-	-	-
Faiva Ngaluope	3	1	2
Fakatau pe fakamatala ‘o ha koloa	-	-	-
Founga fetu’utaki makehe	-	-	-

Na'e fe'unga mo e toko 17 'a e kakai na'a nau malava 'o ngāue'aki 'a e telefoni toótoó', pe a ko e tokolahi taha' 'a ia ko e toko 14 na'a nau ngauē'aki 'a e kautaha telefoni TCC. 'I he fa'ahinga ko 'ení', ko e tokolahi taha 'iate kinautolu 'a ia ko e toko 13 na'a nau ngāue'aki 'a e 'initaneti ki he mitia fakasōsiale.

## Kakai 'oku faingata'a'ia'.

'I he taumu'a fakalakalaka tu'uloa' mo e ngaahi taumu'a fakafonua 'a e fonua 'oku fai 'a hono tokangaekina makehe 'o e kakai 'oku 'i ai ha ngaahi faingata'a'ia 'oku ne uesia 'enau sio pe vakai', fanongo', alu pe lue', manatu', tokaangaekina fakataautaha' pea mo e fetu'utaki'. Ko e kaveinga' ke fakapapau'i 'oku 'ikai ongo'i 'e he fa'ahinga ko 'eni 'oku fakasi'ia pe li'ekina kinautolu.

### Tēpile 9: Tokolahī 'o e kakai 'i he ta'u 2 pe lahi ange 'oku nau faingata'a'ia.

Sio/Vakai	Kātoa	Tangata	Fefine
'Ikai ha faingata'a'ia he vakai	23	11	12
Faingata'a'ia si'si'i pē	2	2	-
Faingata'a'ia lahi	-	-	-
Po'uli 'a e vakai	-	-	-
<b>Katoa</b>	<b>25</b>	<b>13</b>	<b>12</b>
<b>Fanongo</b>	<b>Kātoa</b>	<b>Tangata</b>	<b>Fefine</b>
'Ikai ha faingata'a'ia he fanongo	25	13	12
Faingata'a'ia si'si'i pē	-	-	-
Faingata'a'ia lahi	-	-	-
'Ikai ke toe lava 'o fanongo	-	-	-
<b>Katoa</b>	<b>25</b>	<b>13</b>	<b>12</b>
<b>'Alu/Lue</b>	<b>Kātoa</b>	<b>Tangata</b>	<b>Fefine</b>
'Ikai ha faingata'a'ia he álu/lue	24	13	11
Faingata'a'ia si'si'i pe	1	-	1
Faingata'a'ia lahi	-	-	-
'Ikai lava ke toe 'alu/lue	-	-	-
<b>Katoa</b>	<b>25</b>	<b>13</b>	<b>12</b>
<b>Manatu</b>	<b>Kātoa</b>	<b>Tangata</b>	<b>Fefine</b>
'Ikai ha faingata'a'ia he manatu	25	13	12
Faingata'a'ia si'si'i pē	-	-	-
Faingata'a'ia lahi	-	-	-
'Ikai ke toe lava 'o manatu	-	-	-
<b>Katoa</b>	<b>25</b>	<b>13</b>	<b>12</b>
<b>Tokangaekina fakataautaha</b>	<b>Kātoa</b>	<b>Tangata</b>	<b>Fefine</b>
'Ikai ha faingata'a'ia he tokangaekina	25	13	12
Faingata'a'ia si'si'i pē	-	-	-
Faingata'a'ia lahi	-	-	-
'Ikai lava ke ne tokanga'i ia	-	-	-
<b>Katoa</b>	<b>25</b>	<b>13</b>	<b>12</b>
<b>Fetu'utaki</b>	<b>Kātoa</b>	<b>Tangata</b>	<b>Fefine</b>
'Ikai ha faingata'a'ia he fetu'utaki	25	13	12
Faingata'a'ia si'si'i pē	-	-	-
Faingata'a'ia lahi	-	-	-
'Ikai lava 'o fetu'utaki	-	-	-
<b>Katoa</b>	<b>25</b>	<b>13</b>	<b>12</b>

Na'e laka hake 'i he pēseti 'e 88 'a e kakai na'e 'ikai tenau ongo'i ha faingata'a'ia 'i he'enau sio' pe vakai', 'alu' pe lue', manatu', fanongo', fetu'utaki' pe ko hono tokangaekina pe 'e kinautolu fakafo'ituitui 'a kinautolu'. Ko e pēseti leva pē 'e 12 pe si'i hifo ai na'a nau fehangahangai mo ha ngaahi faingata'a'ia lahi 'o a'u kiate kinautolu ne 'ikai toe lava ke fakahoko ha ngāue.

Huhu malu'i Koviti 19 pea mo hono 'uhinga 'o e 'ikai ke huhu malu'i ai.

Tēpile 10: Huhu malu'i Koviti 19 mo e 'uhinga 'o e 'ikai ke huhu malu'i.

Huhu Koviti 19	Kātoa	Tangata	Fefine
Katoa	20	10	10
'ikai	-	-	-
'lo ('uluaki huhu)	20	10	10
'lo (huhu hono ua)	-	-	-
<b>'Uhinga 'o e 'ikai ke huhu malu'i</b>			
Katoa	-	-	-
'ikai lava ke ma'u pe faingamalie e huhu malu'i	-	-	-
Hoha'a ki he ngaahi nunu'a 'e ala hoko he huhu malu'i	-	-	-
'Oku 'ikai keu falala ki he huhu malu'i	-	-	-
'Oku 'ikai keu fa'a taui ki ha huhu malu'i	-	-	-
'Oku 'ikai keu 'ilo'l pe e ngae lelei 'a e huhu malu'i	-	-	-
'ikai fe'unga mo e huhu malu'i	-	-	-
'ikai fakahaa'i e tali ki he huhu malu'i	-	-	-

Ko e tokolahi taha 'o e kakai' na'e 'osi huhu malu'i tu'o taha kinautolu mei he Koviti 19 (20).

To'onga mo'ui 'a e kakai'.

Tēpile 11: Tokolahi 'o e ma'u Kava - Tonga 'i he ta'u 10 pe lahi ange.

Kava - Tonga	Kātoa	Tangata	Fefine
'Ikai ma'u Kava -Tonga	11	1	10
Ma'u Kava - Tonga	9	9	-
<b>Kulupu fakata'u</b>			
Ta'u 10 - 14	-	-	-
Ta'u 15 - 19	-	-	-
Ta'u 20 - 24	1	1	-
Ta'u 25 - 29	1	1	-
Ta'u 30 - 34	-	-	-
Ta'u 35 pe lahi ange	7	7	-
<b>Hokohoko pe tu'o lahi</b>			
Toki fakahoko pe 'i ha kātoanga makehe	3	3	-
Tu'o 1 'i he uike	6	6	-
Tu'o 2 - 3 'i he uike	-	-	-
Tu'o 4 - 6 'i he uike	-	-	-
'Aho mo e pō kotoa pē	-	-	-

Na'e fe'unga mo e toko 9 'o e tokolahi 'o e kau ma'u kava tonga, pea ne tokolahi taha pe ai 'a e kakai tangata (9). Ko e tokolahi taha 'o e kau ma'u kava Tonga' na'a nau 'i he ta'u motu'a ko e ta'u 35 pe lahi ange, 'a ia na'a nau toki ma'u kava Tonga tu'o 1 pe 'i he uike (6).

## Tēpile 12: Tokolahi 'o e ma'u Kava mālohi' i he ta'u motu'a 'o e ta'u 10 pe lahi ange.

Kava mālohi	Kātoa	Tangata	Fefine
'Ikai ma'u Kava mālohi	16	6	10
Ma'u Kava mālohi	4	4	-
<b>Kulupu fakata'u</b>			
Ta'u 10 - 14	-	-	-
Ta'u 15 - 19	-	-	-
Ta'u 20 - 24	-	-	-
Ta'u 25 - 29	1	1	-
Ta'u 30 - 34	-	-	-
Ta'u 35 mo e lahi ange	3	3	-
<b>Hokohoko pe tu'olahi</b>			
Tātaaitaha, tu'o 1 - 2 i he uike	4	4	-
Toki fakahoko pē 'i ha me'a 'oku fai tu'o 3 - 7 i he uike.	-	-	-
Taimi pe 'e nī'ihi tu'o 8 - 14 i he uike	-	-	-
Ma'u pe, tu'o 15 – 21 i he uike	-	-	-
Hokohoko, tu'o 22 pe lahiange i he uike	-	-	-

Na'e fe'unga 'a e kau ma'u kava malohi' mo e toko 4, 'a ia ne tokolahi taha pe ai ko e kakai tangata (4). Mei he kau ma'u kava malohi' ko e tokolahi taha' ko e fa'ahinga ko ia 'i he ta'u motu'a 'o e ta'u 35 pe lahi ange, 'a ia na'a nau toki ma'u kava malohi tu'o 1-2 pe 'i he uike (4).

## Tēpile 13: Tokolahi 'o e kakai ifi sikaleti' i he ta'u motu'a 'o e ta'u 10 pe lahi ange.

Ifi sikaleti	Kātoa	Tangata	Fefine
'Ikai ifi sikaleti	20	10	10
Ifi sikaleti	-	-	-
<b>Kulupu fakata'u</b>			
Ta'u 10 – 14	-	-	-
Ta'u 15 - 19	-	-	-
Ta'u 20 - 24	-	-	-
Ta'u 25 - 29	-	-	-
Ta'u 30 - 34	-	-	-
Ta'u 35 pe lahi ange	-	-	-
<b>Hokohoko pe tu'olahi</b>			
Silisi'i, puha tapaka 'e 1 i he uike.	-	-	-
Toki fakahoko pē 'i he ngahahi kātoanga 'oku fai, fo'i sikaleti 'e 5 i he 'aho	-	-	-
Hokohoko, puha sikaleti 'e 1 i he 'aho	-	-	-
Ifi lahi, puha sikaleti 'e 1 he 'aho	-	-	-

Na'e 'ikai ke 'I ai ha taha ia he motu ni 'e ifi sikaleti.

**Tēpile 14: Tokolahi ó e kakai ifi tapaka-Tonga' i he ta'u 10 pe lahi ange'**

Ifi tapaka Tonga	Kātoa	Tangata	Fefine
'Ikai ifi tapaka Tonga	12	4	8
Ifi tapaka Tonga	8	6	2
<b>Kulupu fakata'u</b>			
Ta'u 10 - 14	-	-	-
Ta'u 15 - 19	-	-	-
Ta'u 20 - 24	1	1	-
Ta'u 25 - 29	1	-	1
Ta'u 30 - 34	-	-	-
Ta'u 35 pe lahi ange	6	5	1
<b>Hokohoko pe tu'o lahi</b>			
Si'isi'i, fo'i tapaka 1-2 'i he 'aho	-	-	-
Toki fakahoko pe 'i ha katoanga, fo'i tapaka 'e 5 he 'aho	-	-	-
Hokohoko, fo'i tapaka 'e 10 he 'aho	8	6	2
Ifi lahi, fo'i tapaka 'e 15 'i he 'aho	-	-	-

Na'e fe'unga mo e toko 8 'a e tokolahi 'o kinautolu na'a nau ifi tapaka-Tonga', 'a ia ko e tokolahi taha' pe ai ko e kakai tangata (6). Ko e tokolahi taha 'o e kau ifi tapaka-Tonga ko e fa'ahinga 'i he ta'u motu'a 'o e ta'u 35 pe lahi ange , 'a ia na'a nau ifi ha fo'i tapaka 'e 10 'i he 'aho (8).

**Lesisita fili'.**

**Tēpile 15: Tokolahi 'o e kakai tangata mo e fefine 'i he ta' u 21 pe lahi ange ne nau lesisita fili pea mo e 'uhinga na' e 'ikai kenau lesisita fili.**

Lesisita fili	Kātoa	Tangata	Fefine
Kātoa	19	10	9
Lesisita ke fili	19	10	9
<b>'Uhinga na'e 'ikai ke lesisita fili ai</b>			
Kātoa	-	-	-
Folau ki tu'a pule'anga	-	-	-
Tokavaivai	-	-	-
Na'e puke	-	-	-
Faingata'a'ia fakaesino	-	-	-
Na'e 'ikai mahu'inga'ia he fili	-	-	-
Na'e 'ikai 'ilo 'a e feitu'u fai'anga lesisita fili	-	-	-
'Ikai 'ilo'i	-	-	-
'Ikai ko ha tangata'l fonua	-	-	-
Palopalema kaati faka fonua(mole, 'osi hono 'aonga)	-	-	-
'Ikai ke 'asi e hingoa he lisi	-	-	-
Mo'ua	-	-	-
Tomui	-	-	-
Ha toe 'uhinga kehe	-	-	-

Na'e fe'unga mo e toko 19 'a e fakakātoa 'o kinautolu ne nau 'osi lesisita fili.

## Kakai' mo e ma'u ngāue'.

### Tēpile 16: Tokolahi 'o e kakai ta'u 15 ki 'olunga mo 'enau ngāue lolotonga.

Ngāue Lolotonga	Kātoa	Tangata	Fefine
Kātoa	20	10	10
Ngaeue ke ma'u vahenga	4	3	1
Ngaeue 'I ha fa'ahinga ngaeue'anga pe	-	-	-
Ngaeue taautaha	6	5	1
Lolotonga ako	1	-	1
Ngaeue faka' api	9	2	7
Ngaeue ki he famili 'ikai ma'u vahenga	-	-	-
Ngaeue 'ikai fakakouna	-	-	-
Ngāue faka-volenitia 'ikai ma'u vahenga	-	-	-
Lolotonga fakasio ngaeue	-	-	-
Malolo mei he ngaeue'anga pe toulekeleka	-	-	-
Faingata'a'ia fakaesino pe faka'atamai	-	-	-

Ko e lahitaha 'o e ngaahi ngāue lolotonga' ko e ngāue faka'api, 'a ia na'e kau ki ai'a e toko 9, 'a ia ko e tokolahi taha' ko e kakai fefine 'e toko 7 mo e kakai tangata 'e toko 2. Ko e tefito'i ngāue na'e tokosi'i taha' ko e lolotonga ako 'a ia na'e kau atu pe ki ai ha toko 1.

### Tēpile 17: Kātoa 'o e ma'u ngāue mo e 'ikai ha ngāue 'i he ta'u 15 ki 'olunga.

Kakai ma'u ngāue mo e 'ikai ma'u ngāue	Kātoa	Tangata	Fefine
Tokolahi ma'u ngāue	6	4	2
'Ikai ma'u ngāue	-	-	-
Pēseti 'oku 'ikai ma'u ngāue	-	-	-

Mei he kotoa 'o e kakai ta'u 15 ki 'olunga', na'e fe'unga mo e toko 6 'a e kau ma'u ngaeue.

### Tēpile 18: To'utupu ma'u ngāue mo e 'ikai ma'u ngāue.

To'utupu ma'u ngāue mo e 'ikai ma'u ngāue	Kātoa	Tangata	Fefine
Tokolahi 'o e to'utupu ma'u ngāue	3	1	2
Tokolahi 'o e to'utupu 'ikai ma'u ngāue	-	-	-
Peseti óku 'ikai ma'u ngāue	-	-	-

Na'e fe'unga mo e fanau to'utupu 'e toko 3 na'e ma'u ngaeue.

**Tēpile 19: Tokolahi 'o e kakai ta'u 15 ki 'olunga mo honau lakanga ngāue.**

Lakanga ngāue	Kātoa	Tangata	Fefine
Kātoa	6	4	2
Tokotaha Pule Ngāue	1	1	-
Tokotaha Ngāue fakapalōfesinale	3	2	1
Tokotaha ngāue fakatekinikale	-	-	-
Ngāue fakakalake	-	-	-
Ngāue fefakatau'aki	-	-	-
Tokotaha ngāue 'i he ngoué mo e toutaí	2	1	1
Ngāue fakamea'a	-	-	-
Ngāue fakamisini	-	-	-
Ngaahi ngāue kehekehe	-	-	-
Taumalu'i a 'Ene 'Afio	-	-	-

Ko e tokolahi taha 'o kinautolu 'i he ta'u 15 ki 'olunga', 'a ia ko e toko 3, na'a nau ngae fakapalōfesinale, 'o tokolahi taha ai 'a e kakai tangata ko e toko 2 'i hono fakafehoanaki ki he kakai fefine 'e toko 1.

**Ko e fakamatala 'o e ngaahi 'api nofo'anga.**

Ko e ngaahi fakamatala ko 'enī' 'oku fekau'aki ia mo e tu'unga 'o e ngaahi 'api nofo'anga' 'i he kolo'.

**Tēpile 20: Polokalama Ngaue Fakataimi ki Tu'apule'anga**

Polokalama Ngaue Fakataimi 2020(15-64 ta'u motu'a)	2020	2021
Katoa	3	8
'Ikai	2	5
'Io	1	3
'Io - Aositelelia(SWP or PLS)	1	2
'Io – Nu'usila(RSE)	-	1
'Io – Aositelelia mo Nu'usila	-	-
<b>Ngaahi taumu'a kuo a'usia</b>		<b>Lahi 'o e ngaahi 'api</b>
Fakatau e konga 'api		-
Langa pe fakalelei'l e fale nofo'anga		-
Fakatau ha me'alele		-
Totongi aka		-
Fokotu'u pe kamata ha ki'l Pisinisi		-
Feau e fiema'u faka'aho 'o e famili		3
Ngaahi taumu'a kehe		-
'Ikai ha taumu'a ne a'usia		-
<b>Palopalema fakasosiale(mahina 12 kuo'osi)</b>		<b>Lahi 'o e ngaahi 'api</b>
'Io		-
'Ikai		1

'I he ta'u 2020, na'e fe'unga mo e toko 1 'a e kau mēmipa na'e kau atu ki he polokalama ngaue fakataimi ki tu'apule'anga'. Ko e tokolahi ko 'enī' na'e hiki hake ia ki he toko 3 'i he ta'u 2021. Ko e tokolahi taha' ko e kau ma'u ngae ki 'Aositelelia, 'a ia na'a nau a'usia 'enau ngaahi taumu'a 'o tautautefito kiate kinautolu na'e fakataumu'a 'enau ngāue' ki hono feau 'o e ngaahi fiema'u faka'aho 'a

e famili. 'Ikai ko ia pe, na'e mahino foki, ko e tokolahi taha 'o kinautolu na'e kau atu ki he polokalama ngäue' ni, na'e 'ikai hoko ha palepalema fakasosiale ki he' enau nofó' i he mahina 'e 12 kuo'osi.

### Tēpile 21: Tefito'i ma'u'anga pa'anga 'o e 'api nofo'anga

Tefito'i ma'u'anga pa'anga 'o e 'api	Lahi 'o e ngaahi 'api'.
Kātoa	8
Ma'u vahenga pau	3
Ma'u'anga pa'anga mei he pisinisi taautaha	-
Ma'u'anga pa'anga mei he fakatau atu ha koloa	-
Ma'u'anga pa'anga mei he 'api 'oku lisi atu	-
Ma'u'anga pa'anga mei he fale nofo totongi	-
Ma'u'anga pa'anga mei tu'apule'anga mo fakalotofonua	4
Ma'u'anga pa'anga malolo mei he ngau'anga	-
'Ikai ha ma'u'anga pa'anga	1
Ngaahi ma'u'anga pa'anga makehe	-

Ko e tokolahi taha 'o e ngaahi 'api' na'e fakafalala 'enau ma'u'anga pa'anga ki he' enau pa'anga mei tu'apule'anga mo fakalotofonua' 'a ia ko e ngaahi 'api 'e 4. Ko e tokosi'i taha' leva, ko e ngaahi 'api 'e 1, 'a ia ko 'enau tefito'i ma'u'anga pa'anga' na'e 'ikai ha ma'u'anga pa'anga.

### Tēpile 22: Ko e pa'anga ma'u pe foaki mai mei tu'apule'anga mo fakalotofonua ki he ngaahi 'api

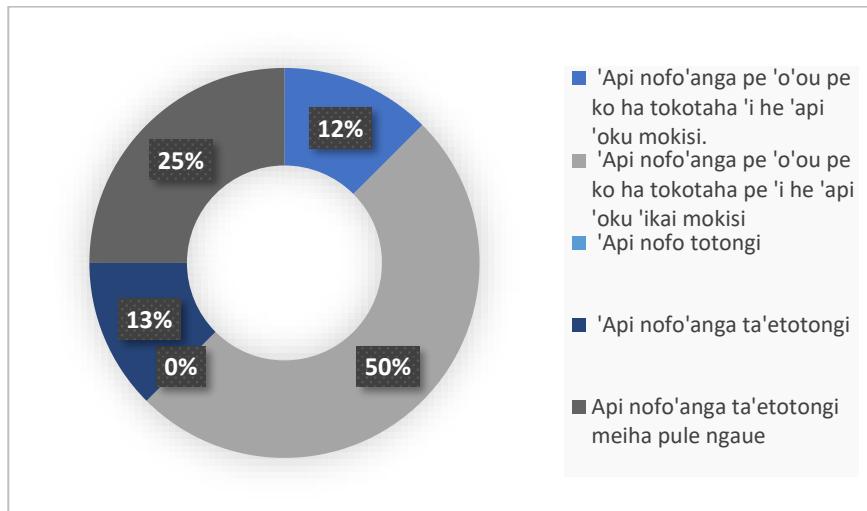
Pa'anga ma'u mai mei tu'a pule'anga mo fakalotofonua	Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga
Kātoa	19
'Ikai ha pa'anga foaki/ma'u mai	-
Ma'u 'a e pa'anga ne foaki/ma'u mai	7
'Ikai ke fakahaa'i	12
<b>Feitu'u ne foaki mei ai e pa'anga</b>	
Foaki mei tu'a pule'anga	5
Foaki mei tu'a pule'anga mo e fakalotofonua	1
Foaki fakalotofonua pē	1

Mei he ngaahi 'api kotoa na'e ma'u pa'anga ko e foaki mai' 'e 7, ko e tokolahi taha 'o kinautolu' ko e pa'anga 'omai mei tu'apule'anga (5). Kaikehe, ko e tokosi'i taha' ko e ngaahi 'api 'e 1 'a ia na'e ma'u pe 'a e pa'anga foaki mai fakalotofonua pe, pea mo e 'api 'e 1 na'e fakatou ma'u mai 'enau pa'anga mei tu'apule'anga mo fakalotofonua foki.

### Tēpile 23: Founga hono ma'u 'o ha kelekele pe 'api nofo'anga

Founga hono ma'u 'o ha 'api nofo'anga	Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga'.
Kātoa	8
'Api nofo'anga pe 'o'ou pe ko ha tokotaha 'i he 'api 'oku mōkisi.	1
'Api nofo'anga pe 'o'ou pe ko ha tokotaha pe 'i he 'api 'oku 'ikai mōkisi	4
'Api nofo totongi	-
'Api nofo'anga ta'etotongi	1
'Api nofo'anga ta'etotongi mei ha pulengauae	2

## Fakatataa 2: Pēseti 'o e founга hono ma'u 'o ha 'api.



Ko e tokolahи taha ko e ngaahi 'api nofo'anga' 'a ia ko e pēseti 'e 50, ko e 'api pe 'o e tokotaha he 'api pea 'oku 'ikai ke mokisi. Ko e tokosi'i taha' leva ko e pēseti 'e 12, na'a nau nofo 'i he ngaahi 'api nofo'anga totongi.

### Tēpile 24: Ko e lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga' mo e naunau 'oku langa'aki 'a e fale'.

Ngaahi naunau langa fale'	Faliki	'Ato	Holisi
Kātoa	8	8	8
Papa pe palaiuti	2	-	4
Kapa pe 'alaminiume	-	8	3
Piliki pe sima	6	-	1
Naunau langa fale Tonga	-	-	-
Ngaahi naunau kehe	-	-	-

Ko e ngaahi naunau langa angamaheni taha na'e langa'aki 'a e ngaahi 'api pe fale nofo'anga' na'e kau ki ai 'a e piliki pe sima ki he faliki 'o e fale, kapa pe 'alaminiume ki he 'ato, pea pehē foki ki he papa pe palaiuti ki he holisi 'o e fale.

### Tēpile 25: Ma'u'anga vai inu.

Vai Inu	Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga
Kātoa	8
Vai Tupu	-
Vai Sima	8
Vai Sima pe tangike mei he kaungā'api' pe fakakolo	-
Hina Vai	-
Vaka 'osi haka	-
Ma'u'anga vai makehe	-

Ko e tokolahи 'o e ngaahi 'api nofo'anga' na'e fakafalala 'enau ma'u'anga vai inu' mei he vai sima (8).

**Tēpile 26: Fa'ahinga 'o e falemālōlō mo honau tu'u'anga 'i he 'api nofo'anga'.**

Falemālōlō he 'api nofo'anga	Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga'
Kātoa	8
Falemālōlō pālangi	5
Falemālōlō lingi	-
Falemālōlō ponu	3
Falemalolo falasi pe lingi ki ha feitu'u kehe	-
Falemālōlō makehe	-
<b>Tu'u'anga 'o e falemālōlō he 'api nofo'anga</b>	<b>Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga'</b>
Kātoa	8
'I loto 'i he 'api nofo'anga'	2
'I he loto 'api	6
Feitu'u kehe	-

Ko e tokolahi taha 'o e ngaahi 'api nofo'anga' na'a nau ngae'aki 'a e falemalolo palangi (5) 'a ia ko e lahi taha' 'oku tu'u pe 'i he loto 'api (6). Ko e tokosi'i taha' leva na'a nau ngae'aki 'a e ngaahi falemālōlō ponu.

**Tēpile 27: Ma'u'anga ivi feime'atokoni 'i he 'api nofo'anga' pea mo hono tu'u'anga'.**

Sitou	Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga'
Kātoa	8
'Io	6
'Ikai	2
<b>Ma'u'anga ivi ki he feime'atokoni</b>	<b>Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga'</b>
Kātoa	8
'Uhila	-
Kasa	2
Kalasini	-
Ivi mei he la'a	-
Fefie,pulu,nge'esi niu tafu afi	6
Ivi feime'atokoni makehe	-
<b>Tu'u'anga 'o e feitu'u feime'atokoni</b>	<b>Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga'</b>
Kātoa	8
Peito 'i he fale nofo'anga	2
'Ikai ha loki kai pe peito 'i he fale nofo'anga	6
Feime'atokoni 'i tu'a	-
Peito feime'atokoni 'i tu'a	-
Feitu'u makehe	-

Ko e tokolahi taha 'o e ngaahi 'api' na'a nau ngae'aki 'a e sitou (6) pea mo e fefie,pulu,nge'esi niu tafu afi (6) ki he feime'atokoni. Ko e tokolahi taha' foki na'e 'ikai ha loki kai pe 'a e peito 'i he fale nofo'anga (6). Ko e 'api nofo'anga pe 'e 2 na'a ne ngae'aki 'a e kasa ki he feime'atokoni.

**Tēpile 28: Kato ke mo'ui 'aki 'e he 'api ni he houa 'e 72.**

Kato ke mo'ui 'aki 'e he 'api ni he houa 72	Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga
Kātoa	8
'Io	5
'Ikai	3

Fakafuofua ki he pēseti 'e 62 'o e ngaahi 'api nofo'anga, pe ko e ngaahi 'api kotoa 'e 5 na'e 'osi maau 'enau kato ke mo'ui 'aki 'e he famili he houa 'e 72 pe ko e 'aho e 3 'o ka hoko ha fakatamaki.

**Tēpile 29: Lahi 'o e ngaahi 'api 'oku nau ngāue'aki e founга hono faka'auha 'o e veve'.**

Founга hono faka'auha 'o e veve	Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga
Kātoa	8
Fetuku veve 'a e Pule'anga	-
Fetuku veve fakafo'ituitui	-
Tutu e veve	8
Fakapopo	-
Tanu e veve 'I he loto 'api/vao	-
Laku ki tahi pe vai	-
Tanaki veve 'a ha pisnisi fakataautaha	-

Ko e lahi taha 'o e ngaahi 'api nofo'anga' 'oku nau tutu 'enau veve (8).

**Tēpile 30: Ko e ngaahi koloa pe naunau 'i he 'api nofo'anga'.**

Koloa pe naunau he 'api nofo'anga	Lahi 'o e ngaahi 'api nofo'anga'.	Peseti 'o e ngaahi 'api nofo'anga'
Kātoa	8	100
Tangike vai pelesitiki	7	88
Telefoni to'oto'o	6	86
Sitou	6	75
Misini fakaivia mei he la'a	5	63
Letio fakamaka	4	50
Senoleita	3	38
Misinifo	1	13
Komipiuta	1	13
Sima vai	1	13
Tepileti	1	13

Ko e koloa 'e tolu 'na'e lahi taha hono ma'u 'e he ngaahi 'api nofo'anga' ko e tangike vai pelesitiki (88%), telefoni to'oto'o (86%) mo e sitou (75%). Ko e koloa leva na'e tokosi'i taha hono ma'u' ko e misini fo,komipiuta,sima vai pea mo e tepileti á ia ko e ápi é 4.